

RAAP-NOTITIE 4283

Plangebied Europaweg 263 te Nieuw-Schoonebeek

Gemeente Emmen

Archeologisch vooronderzoek: een bureauonderzoek en
verkennd veldonderzoek

Archeologisch Adviesbureau

6000 voor Chr.

3750 voor Chr.

2200 voor Chr.

700 voor Chr.

150 na Chr.

320 na Chr.

350 na Chr.

1650 na Chr.

Colofon

Opdrachtgever: Exlan Consultants

Titel: Plangebied Europaweg 263 te Nieuw-Schoonebeek, gemeente Emmen; archeologisch vooronderzoek: een bureauonderzoek en verkennend veldonderzoek

Status: eindversie

Datum: 28 augustus 2012

Auteur: drs. J. Holl

Projectcode: EMCS

Bestandsnaam: NO4283_EMCS.doc

Projectleider: drs. J. Holl

ARCHIS-vondstmeldingsnummers: niet van toepassing

ARCHIS-waarnemingsnummers: niet van toepassing

ARCHIS-onderzoeksmeldingsnummer: 53206

Autorisatie: dr. G. Aalbersberg

Bevoegde overheid: gemeente Emmen

ISSN: 0925-6369

RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V.

Leeuwenveldseweg 5b

1382 LV Weesp

Postbus 5069

1380 GB Weesp

telefoon: 0294-491 500

telefax: 0294-491 519

E-mail: raap@raap.nl

© RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V., 2012

RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V. aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

1 Inleiding

1.1 Administratieve gegevens

- *type onderzoek*: een bureauonderzoek en verkennend veldonderzoek
- *bevoegde overheid*: gemeente Emmen
- *onderzoekskader*: aanvraag omgevingsvergunning
- *datum veldonderzoek*: 22-06-2012
- *locatie*:
 - *naam plangebied*: plangebied Europaweg 263
 - *ligging*: ten oosten van de kern van Nieuw-Schoonebeek
 - *provincie*: Drenthe
 - *gemeente*: Emmen
 - *plaats*: Nieuw-Schoonebeek
 - *kadastrale gegevens*: Schoonebeek, sectie 6 , nr. 367
 - *oppervlakte plangebied*: 0,5 hectare
 - *kaartblad topografische kaart Nederland, schaal 1:25.000*: 23A
 - *centrumcoördinaten (X/Y)*: 265.634 / 516.319
- *afbakening onderzoekszone*: straal van 1000 m rondom het plangebied
- *ARCHIS-vondstmeldingsnummer(s)*: niet van toepassing
- *ARCHIS-waarnemingsnummer(s)*: niet van toepassing
- *ARCHIS-onderzoeksmeldingsnummer*: 53206
- *documentatie*: de documentatie van het project wordt bij RAAP bewaard onder de projectcode E6 CS en wordt binnen een termijn van twee jaar overgedragen aan het Noordelijk Archeologisch Depot te Nuis.

1.2 Aanleiding en doelstelling

In het plangebied zijn bodemingrepen gepland (zie 6 2.5 voor een uitgebreide beschrijving) die mogelijk bedreigend zijn voor eventuele archeologische resten. Ten behoeve van de omgevingsvergunning is daarom op basis van de richtlijnen van Provincie Drenthe een bureauonderzoek/verkennend veldonderzoek uitgevoerd. De doelstelling van het onderzoek is het vaststellen van de archeologische waarde van het terrein. Hiertoe is inzicht in de bodemopbouw en de gaafheid ervan van belang.

1.3 Onderzoeksvragen

1. Hoe ziet de bodemopbouw van het plangebied eruit?
2. Wat is de gespecificeerde archeologische verwachting?
3. Zijn de archeologisch relevante lagen in (delen van) het plangebied intact en wat betekent dit voor de archeologische verwachting?
4. Zijn archeologische maatregelen (planinpassing, vervolgonderzoek e.d.) noodzakelijk?

1.4 Randvoorwaarden

Het onderzoek is uitgevoerd volgens de normen van de archeologische beroepsgroep (zie artikel 24 van het Besluit archeologische monumentenzorg). De kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (6NA), beheerd door de Stichting Infrastructuur kwaliteitsborging bodembeheer (SI666 <http://www.sikb.nl>), geldt in de praktijk als richtlijn. RAAP beschikt over een opgravingsvergunning, verleend door de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.

Archeologische perioden			
Tijdperk		Datering	
Nieuwste tijd (6Nieuwe tijd C)			
Nieuwe tijd	6	1795	
	A	1650	
Middeleeuwen	6aat	1500	
	Vol	1250	
	Vroeg	Ottoons	1050
		6arolingisch	900
		6erovingisch laat	725
		6erovingisch vroeg	525
		6erovingisch vroeg	450
Romeinse tijd	6aat	270	
	6idden	70 na Chr.	
	Vroeg	15 voor Chr.	
Prehistorie	IJzertijd	6aat	250
		6idden	500
		Vroeg	600
	Mronstijd	6aat	1100
		6idden	1600
		Vroeg	2000
	Neolithicum (Nieuwe Steentijd)	6aat	2650
		6idden	4200
		Vroeg	4900/5300
	Mesolithicum (6 idden Steentijd)	6aat	6450
		6idden	6640
		Vroeg	9700
	Paleolithicum (Oude Steentijd)	6aat	12.500
		Jong 6	16.000
		Jong A	35.000
6idden		250.000	
Oud			

Tabel 1. Archeologische tijdschaal.

2 Bureauonderzoek

2.1 Methode

Het bureauonderzoek dient om een gespecificeerde archeologische verwachting op te stellen. Hiervoor worden verschillende bronnen gebuikt (zie literatuurlijst). Zie tabel 1 voor de dateringen van de in deze notitie genoemde archeologische perioden.

2.2 Meomorfologie en bodem

- *bodem volgens bodemkaart (www.bodemdata.nl)*: madeveengronden op zand met humus-podzol, beginnend ondieper dan 120 cm -6 v (code aVp).
- *geomorfologie volgens geomorfologische kaart*: grotendeels veenkoloniale ontginningsvlakte, relatief hooggelegen (Alterra, 2003: code 26 45), met in het zuidwesten een dekzandwieling met ten dele afgegraven veen (code 36 15).

6 edurende het Holoceen raakte het dekzandgebied bedekt met een veenlaag. Op basis van de vondsten die in de omgeving zijn gedaan en de situatie elders in Drenthe lijkt het waarschijnlijk dat de grotere dekzandgebieden in de loop van het Neolithicum grotendeels voor bewoning ongeschikt werden, terwijl de beekdalen toegankelijk gebleven zijn tot in de late Bronstijd of IJzertijd (Ten Anscher, 2006). Het plangebied ligt in een dekzandgebied. Circa 300 m naar het zuiden bevindt zich het beekdal van het Schoonebeker Diep.

2.3 Archeologische gegevens

- *bekende archeologische vindplaatsen volgens het ARChEologisch Informatie Systeem (ARCHIS2) in een straal van 1000 m rond het plangebied*: circa 600 m ten noorden van het plangebied is een mesolithische vuursteenvindplaats (6500-5000 voor Chr.) opgegraven. Deze vindplaats lag op een dekzandopduiking, afgedekt door veen (ARCHIS-waarnemingsnr. 337666 zie 6euker, 1969).
- *eerder uitgevoerd onderzoek in de omgeving volgens ARCHIS2*: zie tabel 2

Meldingsnr.	resultaat/advies	opmerking
141	voldoende onderzocht	zie bovenstaande waarneming
27094	veen met hieronder leem en wit zand, geen podzolbodem en geen aanwijzingen voor archeologische waarden: vrijgegeven	
29172	verwachtingskaart opgesteld voor het Schoonebeker Diep	diverse verwachtingszones

Tabel 2. Overzicht van eerder archeologisch onderzoek in en rond het plangebied.

2.4 Historische situatie

Voor het onderzoek naar de historische situatie is gebruik gemaakt van de kadastrale kaart uit het begin van de 19e eeuw (<http://watwaswaar.nl>) en divers historische kaarten.

- *historisch gebruik*: op een kaart van Pynacker uit 1634 (Collenteur, Woltinge & Jelsma, 2006) en de Hottinger Atlas uit 1773-1794 (Versfelt, 2003) ligt het plangebied nog in een onontgonnen veengebied. De huidige Europaweg was wel al aanwezig en vormde de verbindingsweg tussen Schoonebeek en Duitsland. In het begin van de 19e eeuw vestigden de eerste boeren zich in Nieuw-Schoonebeek. Volgens de kadastrale kaart van 1611-1632 (<http://watwaswaar.nl>) was het plangebied in die periode in gebruik als akkerland. Op basis van diverse kaarten uit de 19e en de 20e eeuw (<http://watwaswaar.nl>) is het plangebied de afgelopen 200 jaar in gebruik geweest als akkerland en weiland.
- *consequentie voor de archeologie (verwachting, verstoringen, resten van historische bebouwing)*: de bodem is waarschijnlijk deels verstoord door het gebruik als bouwland. Het is onbekend of hierbij het archeologisch kansrijke niveau (top van het dekzand) is aangetast.

2.5 Huidige en toekomstige situatie

- *huidig gebruik*: weiland
- *toekomstig gebruik*: in het plangebied zal een varkensstal gebouwd worden. De oppervlakte van de stal is circa 3.200 m². De stal zal gefundeerd worden op beton op een maximale diepte van 1,6 m -6 v.
- *consequentie voor de archeologie (verstoring, methodiek veldonderzoek)*: indien archeologische waarden aanwezig zijn, zullen deze naar verwachting aangetast worden door de bodemingreep.

2.6 Gespecificeerde archeologische verwachting/advies

- *archeologische verwachting*: volgens de archeologische verwachtingskaart van de gemeente Emmen (www.ruimtelijkeplannen.nl) ligt het plangebied in grotendeels in een zone met een lage archeologische verwachting. Het zuidwesten van het plangebied (het deel op een dekzandrug) heeft een middelhoge of hoge archeologische verwachting.
- *gespecificeerde archeologische verwachting*: op basis van de resultaten van het bureauonderzoek wordt geconcludeerd dat vooral in het zuidwesten van het plangebied resten van nederzettingen, grafvelden, wegen en dergelijke kunnen voorkomen uit de periode van het Paleolithicum totdat het plangebied met veen bedekt raakte. Naar verwachting is het plangebied gedurende het Neolithicum bedekt geraakt met veen, waarna het onbewoonbaar werd. Het noordoosten van het plangebied lag lager en was naar verwachting te nat voor bewoning. Als zich in het dekzand een podzolprofiel heeft kunnen vormen voordat het met veen overdekt raakte, is het plangebied in de Steentijd waarschijnlijk droog genoeg geweest voor menselijke bewoning. De archeologische resten worden in dat geval verwacht in de top van het dekzand, onder het veenpakket. In het veen kunnen, vanwege de ligging nabij het beekdal van het Schoonebeekse Diep, mogelijk resten voorkomen uit latere perioden (IJzertijd t/m Nieuwe tijd), zoals afvaldumps of rituele deposities. Dergelijke vondsten zijn echter toevalstreffers en niet met booronderzoek op te

sporen. Aangezien op het oude kaartmateriaal geen bebouwing is weergegeven in het plangebied en het gebied pas in de 19e eeuw ontgonnen werd, wordt de kans op de aanwezigheid van vindplaatsen (archeologische resten) uit de 6e tot de 19e eeuw en Nieuwe tijd laag geacht.

- *archeologisch advies*: volgens het geldende bestemmingsplan (www.ruimtelijkeplannen.nl) moet in het zuidwesten van het plangebied een archeologisch onderzoek plaatsvinden. Om een uitspraak te kunnen doen over de archeologische waarde van het plangebied wordt, conform 6.1.2, geadviseerd een verkennend booronderzoek uit te voeren om de gaafheid van de top van het dekzand en de aanwezigheid van een podzolprofiel vast te stellen.

3 Veldonderzoek

3.1 Methode

- *positie boringen*: verspreid over het plangebied (op basis van 40x50 m grid)
- *gebruikt boormateriaal*: Edelmanboor met een diameter van 7 cm en een guts met een diameter van 3 cm.
- *totaal aantal boringen*: 5
- *minimaal geboorde diepte*: 125 cm -6 v
- *maximaal geboorde diepte*: 265 cm -6 v
- *boorbeschrijvingen*: lithologisch conform NEN 5104 (Nederlands Normalisatie-instituut, 1969). De uitgebreide boorbeschrijvingen (inclusief lithologisch profiel) zijn opgenomen in bijlage 1.
- *X-/Y-coördinaten boringen gemeten met*: 6 PS
- *Z-coördinaten boringen*: bepaald aan de hand van het AHN (www.ahn.nl)

3.2 Resultaten

Meologie en bodem

- *beschrijving laagopvolging (lithologisch) en interpretatie (lithogenetisch)*: de laagopvolging wordt van boven naar beneden beschreven. De top van de laagopvolging wordt gevormd door een 35 tot 60 cm dikke laag opgebrachte grond (lichtgrijs, matig fijn, zwak siltig zand) waarin de moderne bouwvoor (donkergrijs, matig humeus, matig fijn, zwak siltig zand) is ontwikkeld. Hieronder is in de boringen 1 t/m 4 een verstoord pakket aangetroffen (sterk zandig veen met zandbrokken of donkergrijs, matig humeus zand met veenbrokken). Deze laag loopt door tot 70 6 150 cm -6 v.

Onder het verstoord pakket bevindt zich een veenlaag. In boring 1 is dit mineraalarm bosveen dat doorloopt tot 240 cm -6 v. In de boringen 2 en 5 bestaat het uit veraard, donkerbruin veen (tot 100 6 150 cm -6 v) met onderin enkele dikke zandlagen. In boring 3 is onder een 20 cm dikke laag veraard veen een 5 cm dikke laag grijze gyttja aangetroffen (tot 100 cm -6 v). In boring 4 is de bodem tot in het dekzand (150 cm -6 v) verstoord.

Het dekzand is aangetroffen op een diepte variërend van 100 tot 240 cm -6 v en bestaat uit lichtgrijs, matig fijn, zwak siltig zand. Er zijn geen sporen van podzolering aangetroffen. In boring 5 is een 5 cm dik, lichtbruin laagje aangetroffen, dat waarschijnlijk het resultaat is van inspoeling van humus uit de bovenliggende veenlaag.

Archeologie

Er zijn geen aanwijzingen voor archeologische waarden aangetroffen. Het feit dat geen sporen van podzolering onder het veenpakket zijn aangetroffen, is een aanwijzing voor het feit dat het plangebied in de Steentijd waarschijnlijk te nat was voor bewoning. De kans op de aanwezigheid van archeologische resten wordt op basis van het booronderzoek dan ook laag geacht.

4 Conclusies en aanbevelingen

4.1 Conclusies

In deze paragraaf worden de conclusies gegeven in de vorm van de antwoorden op de onderzoeksvragen (zie 6 1.3).

1. *Hoe ziet de bodemopbouw van het plangebied eruit?*

Onder een opgebrachte en omgewerkte laag is op 70 6 150 cm -6 v een, meestal veraarde, veenlaag aangetroffen. Het veen gaat op 100 6 240 cm -6 v direct over in dekzand (C-horizont). Er zijn geen sporen van podzolering aangetroffen. De verwachte dekzandwielving onder het veen in het zuidwesten van het plangebied is wel aangetroffen. Op deze locatie (boring 5) ligt het dekzand namelijk aanzienlijk hoger (100 cm -6 v) dan in het noordoosten van het plangebied (240 cm -6 v).

2. *Wat is de gespecificeerde archeologische verwachting?*

Op basis van de resultaten van het bureauonderzoek werden vooral in het zuidwesten van het plangebied vindplaatsen (resten van nederzettingen, grafvelden, wegen e.d.) verwacht uit de periode 6aat Paleolithicum totdat het plangebied met veen bedekt raakte (naar verwachting in het Neolithicum). Het noordoosten van het plangebied lag lager en was waarschijnlijk te nat voor bewoning. Als zich in het dekzand een podzolprofiel heeft kunnen vormen voordat het met veen overdekt raakte, is het plangebied in de Steentijd waarschijnlijk droog genoeg geweest voor menselijke bewoning. De archeologische resten worden in dat geval verwacht in de top van het dekzand, onder het veenpakket. In het veen kunnen, vanwege de ligging nabij het beekdal van het Schoonebeker Diep, mogelijk archeologische resten voorkomen uit latere perioden (IJzertijd t/m Nieuwe tijd), zoals afvaldumps of rituele deposities. Dergelijke vondsten zijn echter toevalstreffers en niet met booronderzoek op te sporen. Aangezien op oud kaartmateriaal geen bebouwing is weergegeven in het plangebied en het gebied pas in de 19e eeuw ontgonnen werd, wordt de kans op de aanwezigheid van vindplaatsen (archeologische resten) uit de 6ate 6 iddeleeuwen en Nieuwe tijd laag geacht.

3. *Zijn de archeologisch relevante lagen in (delen van) het plangebied intact en wat betekent dit voor de archeologische verwachting?*

De top van het dekzand lijkt intact te zijn. Er zijn echter geen sporen van podzolering aangetroffen, wat betekent dat het plangebied in de Steentijd waarschijnlijk te nat voor bewoning was. De kans op de aanwezigheid van archeologische resten wordt daarom laag geacht.

4. *Zijn archeologische maatregelen (planinpassing, vervolgonderzoek e.d.) noodzakelijk?*

zie 6 4.2.

4.2 Aanbevelingen

De resultaten van onderhavig onderzoek geven geen aanleiding om archeologisch maatregelen (planaanpassing, vervolgonderzoek, etc.) aan te bevelen.

Wanneer bij de werkzaamheden toch archeologische resten worden aangetroffen, moet hiervan direct melding gemaakt worden bij de bevoegde overheid (gemeente Emmen).

Mteratuur

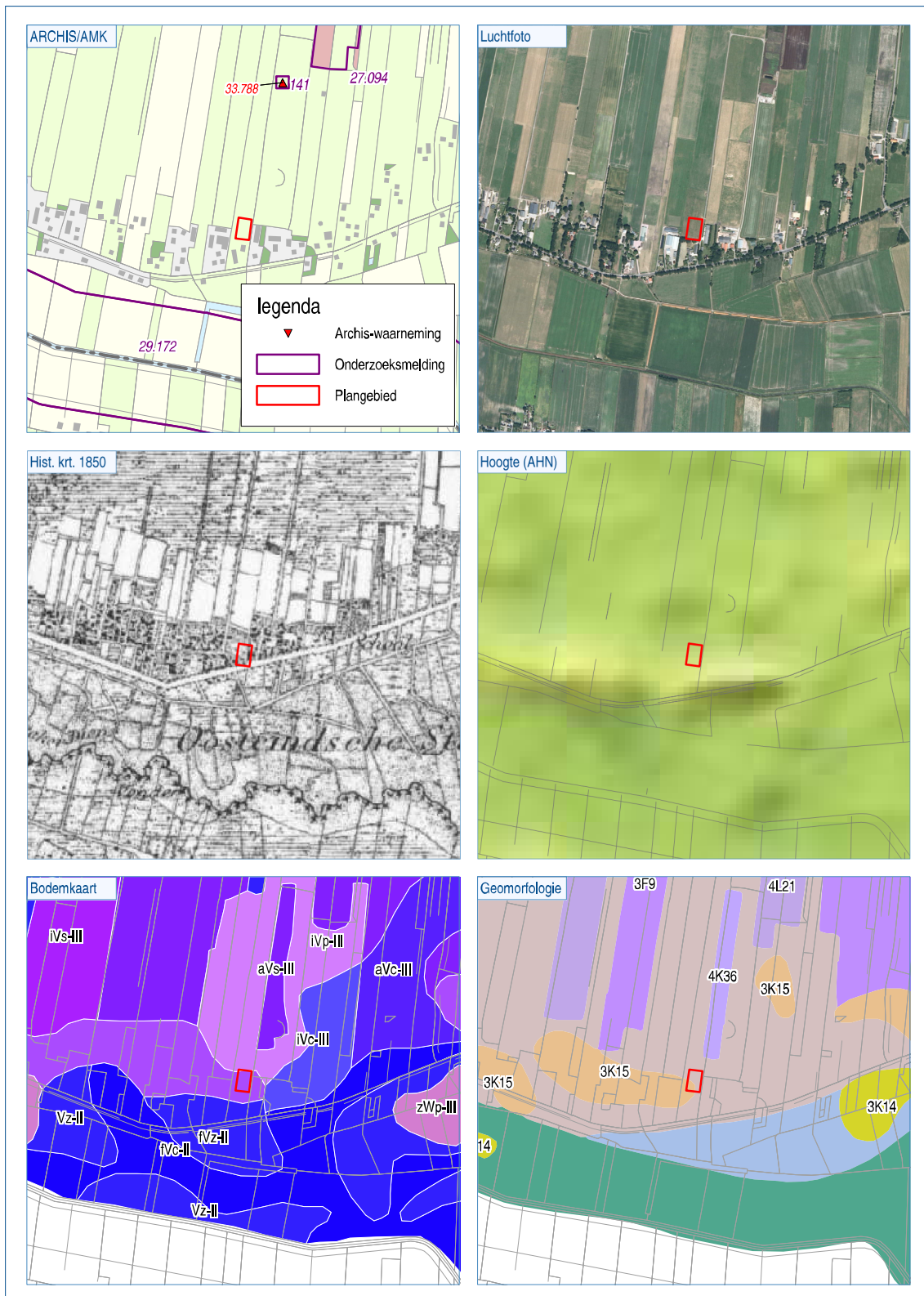
- Alterra**, 2003. *Digitale geomorfologische kaart van Nederland, schaal 1:50.000*. Alterra, Wageningen.
- Anscher, T.J. ten**, 2006. Studiegebied Olieveld Schoonebeek, gemeenten Emmen en Coevorden
archeologisch vooronderzoek: een bureaustudie ten behoeve van de 6 ER-procedure
Herontwikkeling Olieveld Schoonebeek. *RAAP-rapport 1261*. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Amsterdam.
- Meuker, J.R.**, 1969. 6 esolithische bewoningssporen op een zandopduiking te Nieuw-Schoonebeek. *Nieuwe Drentse Volksalmanak* 106: 117-166.
- Collenteur, M., I. Woltinge M J. Jelsma**, 2006. Archeologische Waarden in de 6 emeente Emmen
Een Archeologisch en Historisch 6ureauonderzoek. *Steekproefrapport 2005-6/3*. De Steekproef, Zuidhorn.
- Nederlands Normalisatie-instituut**, 1969. *Nederlandse Norm NEN 5104, Classificatie van onverharde grondmonsters*. Nederlands Normalisatie-instituut, Delft.
- Versfelt, H.J.**, 2003. *De Hottinger-atlas van Noord- en Oost-Nederland 1773-1794*. Heveskes 6itgevers, 6roningen.

Overzicht van figuren, tabellen en bijlagen

- Mguur 1.** De ligging van het plangebied (rood omlijnd)6inzet: ligging in Nederland (ster).
- Mguur 2.** Het plangebied geprojecteerd op divers kaartmateriaal (schaal 1:25.000).
- Mguur 3.** 6oorpuntenkaart
- Tabel 1.** Archeologische tijdschaal.
- Tabel 2.** Overzicht van eerder archeologisch onderzoek in en rond het plangebied.
- Mijlage 1.** 6oorbeschrijvingen (inclusief lithologisch profiel)

Figuur 1. De ligging van het plangebied (rood omlijnd); inzet: ligging in Nederland (ster).

Figuur 2. Het plangebied geprojecteerd op divers kaartmateriaal (schaal 1:25.000).

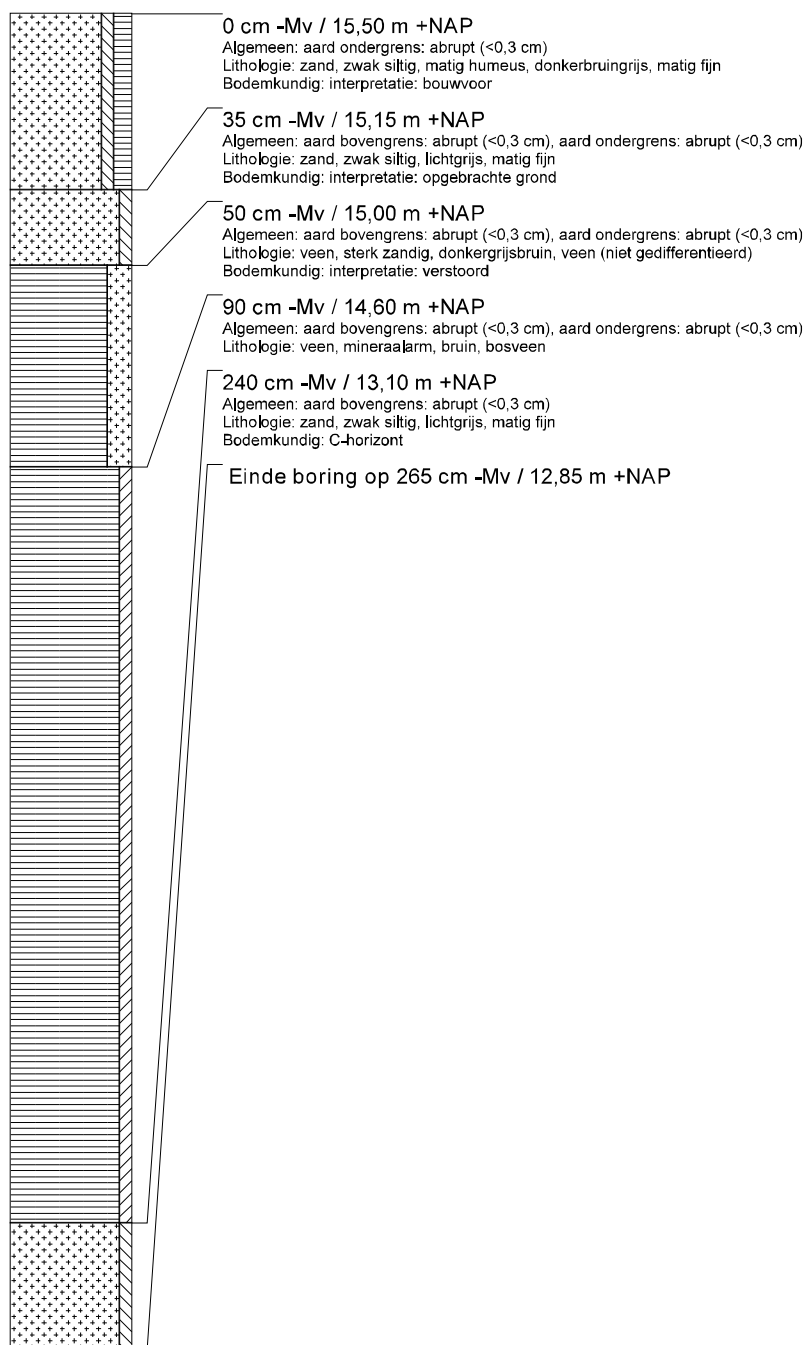

Figuur 1. Boorpuntenkaart.

Mijlage 1: Moorb beschrijvingen (inclusief lithologisch profiel)

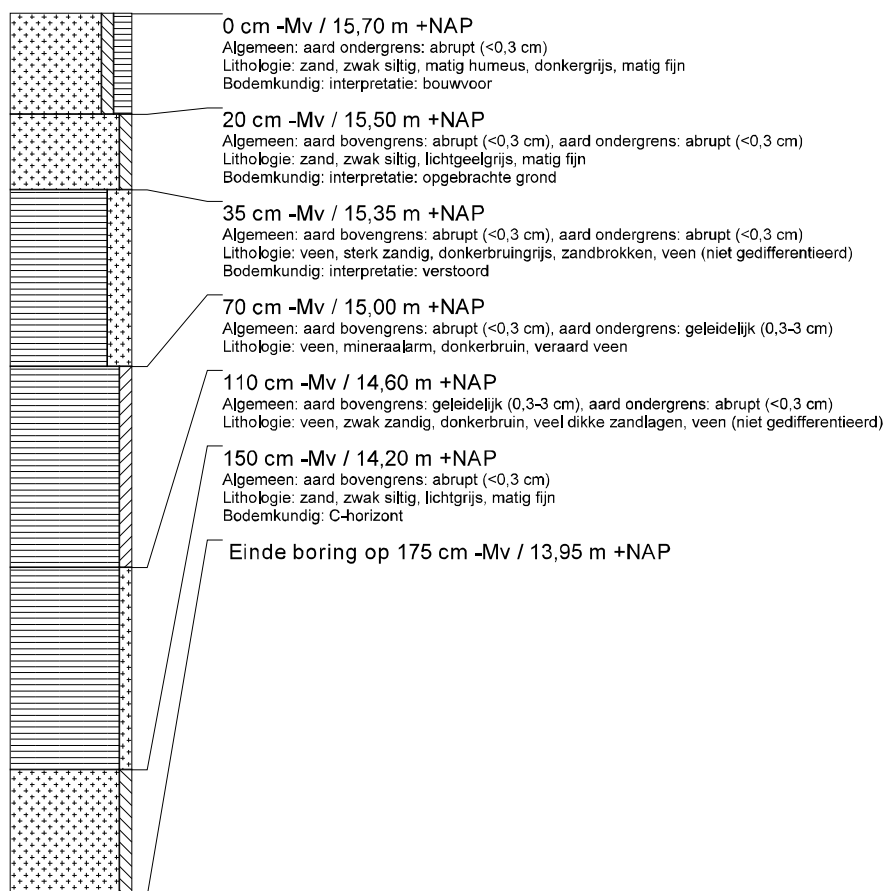
boring: EMCS-1

beschrijver: JH, datum: 22-8-2012, X: 265.847, Y: 518.288, precisie locatie: 1 m, coördinaatsysteem: Rijksdriehoeksmeting, kaartblad: 23A, hoogte: 15,50, precisie hoogte: 1 dm, referentievlak: Normaal Amsterdams Peil, methode hoogtebepaling: AHN bestand, boortype: guts-3 cm, doel boring: archeologie - verkenning, landgebruik: akker, provincie: Drenthe, gemeente: Emmen, plaatsnaam: Nieuw-Schoonebeek, opdrachtgever: Exlan Consultants, uitvoerder: RAAP Oost

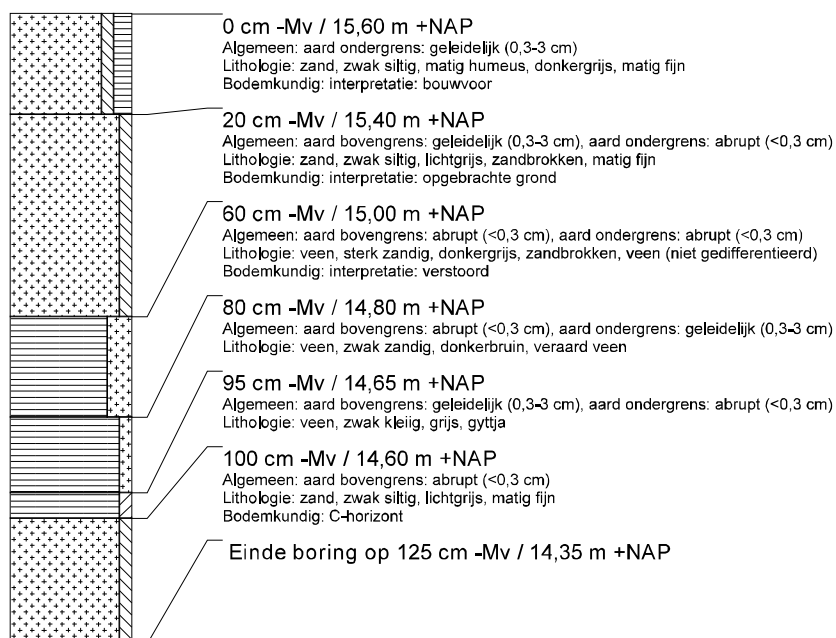
boring: EMCS-2

beschrijver: JH, datum: 22-8-2012, X: 265.810, Y: 518.294, precisie locatie: 1 m, coördinaatsysteem: Rijksdriehoeksmeting, kaartblad: 23A, hoogte: 15,70, precisie hoogte: 1 dm, referentievlak: Normaal Amsterdams Peil, methode hoogtebepaling: AHN bestand, boortype: guts-3 cm, doel boring: archeologie - verkenning, landgebruik: akker, provincie: Drenthe, gemeente: Emmen, plaatsnaam: Nieuw-Schoonebeek, opdrachtgever: Exlan Consultants, uitvoerder: RAAP Oost

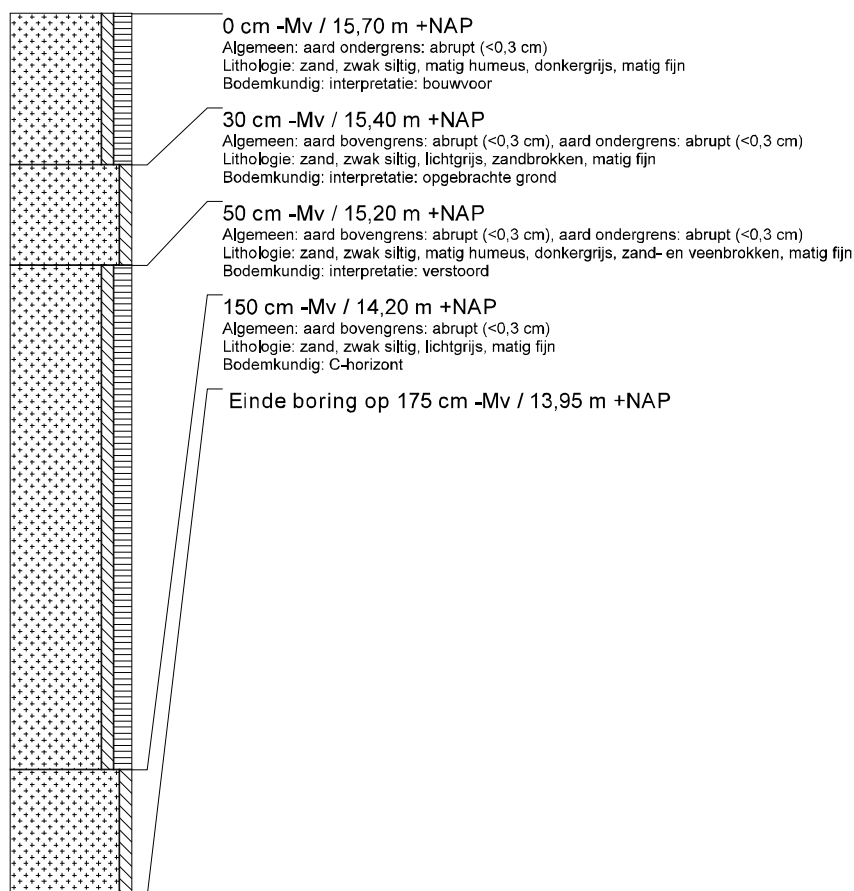
boring: EMCS-3

beschrijver: JH, datum: 22-8-2012, X: 265.833, Y: 518.323, precisie locatie: 1 m, coördinaatsysteem: Rijksdriehoeksmeting, kaartblad: 23A, hoogte: 15,60, precisie hoogte: 1 dm, referentievlak: Normaal Amsterdams Peil, methode hoogtebepaling: AHN bestand, boortype: guts-3 cm, doel boring: archeologie - verkenning, landgebruik: akker, provincie: Drenthe, gemeente: Emmen, plaatsnaam: Nieuw-Schoonebeek, opdrachtgever: Exlan Consultants, uitvoerder: RAAP Oost

boring: EMCS-4

beschrijver: JH, datum: 22-8-2012, X: 265.854, Y: 518.351, precisie locatie: 1 m, coördinaatsysteem: Rijksdriehoeksmeting, kaartblad: 23A, hoogte: 15,70, precisie hoogte: 1 dm, referentievlak: Normaal Amsterdams Peil, methode hoogtebepaling: AHN bestand, boortype: guts-3 cm, doel boring: archeologie - verkenning, landgebruik: akker, provincie: Drenthe, gemeente: Emmen, plaatsnaam: Nieuw-Schoonebeek, opdrachtgever: Exlan Consultants, uitvoerder: RAAP Oost

boring: EMCS-5

beschrijver: JH, datum: 22-8-2012, X: 265.819, Y: 518.354, precisie locatie: 1 m, coördinaatsysteem: Rijksdriehoeksmeting, kaartblad: 23A, hoogte: 15,50, precisie hoogte: 1 dm, referentievlak: Normaal Amsterdams Peil, methode hoogtebepaling: AHN bestand, boortype: guts-3 cm, doel boring: archeologie - verkenning, landgebruik: akker, provincie: Drenthe, gemeente: Emmen, plaatsnaam: Nieuw-Schoonebeek, opdrachtgever: Exlan Consultants, uitvoerder: RAAP Oost

